

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק בז

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושתיים לבריאה
מאה ועשרים שנה לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח

אחרי

א. „אחרי מות שני בני אהרן”

אחת התופעות הייחודיות שאנו מוצאים בסיפור אודות „מות שני בני אהרן”¹, היא הימצאות הוראה הנלמדת מכך למעשה בצורה מפורשת בתורה שבכתב עצמה.

– באופן כללי, ידוע, שבכל ענין בתורה יש הוראה למעשה לגבי התנהגותו של האדם. זוהי משמעות המילה „תורה” – מלשון הוראה². אך ברוב הסיפורים המופיעים בתורה שבכתב יש צורך להיעזר בתורה שבעל־פה כדי לדעת מהי ההוראה מסיפור זה, מהפסוק או מן המילה.

לעומת זאת בעניננו כתוב בתורה שבכתב עצמה, שכתוצאה מ„מות שני בני אהרן” באו שני ציוויים – הוראות:

(א) „יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אהל מועד...”³, כפי שמציין רש”י בפירושו על התורה⁴ (ומכך מובן שזוהו פשוטו של מקרא), שאזוהרה זו נאמרה מיד⁵ לאחר מות נדב ואביהוא משום ש„שתיי יין נכנסו למקדש”.

(ב) הציווי בתחלת פרשתנו⁶ – „ידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם... דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש...”, כפי שמבאר רש”י⁷ שהקשר בין

הפסוק „אחרי מות... בקרבכם... לבין הציווי „ואל יבוא בכל עת אל הקודש...”, הוא כרופא המזרו חולה באומרו לו „שלא תמות כדרך שמת פלוגי”⁸. וכך גם בעניננו: עונשם של בני אהרן היה מפני חטאם „בקרבכם לפני ה' וימותו” – בהיכנסם אל הקודש באופן „אשר לא ציוה אותם”⁸ – ומשום כך הזהירו את אהרן „אחרי מות... ואל יבוא, שלא ימות כדרך שמתו בניו”⁹.

אך יש להבין את ההבדל שאנו מוצאים בין שני ציוויים אלו:

הציווי הראשון – „יין ושכר אל תשת” – מופיע בפרשת שמיני, כהמשך מידי לסיפור על מות בני אהרן, ויותר מכך: התורה מפסיקה לצורך זאת באמצע הציוויים לאהרן ובניו לגבי היום השמיני למילואים¹⁰, כדי לצוות הוראה זו.

לעומת זאת, את הציווי „אחרי מות... ואל יבוא בכל עת אל הקודש...” אומרת התורה רק בפרשתנו, ובינתיים ישנה הפסקה¹¹ גדולה של כשתי פרשות ומחצה: תחלה¹² מופיעים פרטי הדינים של „תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה...”¹³, ולאחר מכן מופיעים פרטי דיני הטומאה בפרשות תזריע ומצורע, ורק לאחר מכן נאמר¹⁴

(1) לשון הכתוב ריש פרשתנו.

(2) ראה רד”ק לתהלים יט, ח (ובס' שרשים שלו ערך ירה). גו”א ר”פ בראשית. ובוח”ג נג, ב: אמאי אקרי תורה בגין דאורי.

(3) שמיני י, ט.

(4) שם, ב. – וראה ביאור פרש”י זה בארוכה בלקו”ש ח”ב ע’ 49 ואילך.

(5) כפשוטו סדר הכתובים (ולא כתב רש”י שאינם כסדרם). וכמפורש במס’ גיטין (ס, סע”א ואילך) – שהובא ברש”י נשא (ה, ב) – דפרשה זו נאמרה בו ביום. וברמב”ן ריש פרשתנו, והקרבן שהיו שתי המצות האלה (פ’ שתיי יין, ואל יבוא בכל עת גו”א) ביום המזרחת למיתתם. ואכ”מ. טז, א”ב.

(6) מו”כ (וראה גם ראב”ע, רמב”ן ועוד כאן). – וראה ביאור פרש”י זה (ע”ד הפשט) לקו”ש [המתורגם] ח”ז ע’ 123 ואילך.

(8) שמיני י, א. וראה רש”י גיטין שם ד”ה ופרשת אחרי מות: בשביל ביאה שלא לצורך. וראה תו”כ ריש פרשתנו. ראב”ע. רמב”ן (פסוק ב). ועוד. ואכ”מ.

(9) לשון רש”י.

(10) ראשיכם אל תפרעו גו’ (שמיני י, וז), קחו את המנחה גו’ (שם), יב ואילך.

(11) וע”פ מחז”ל גיטין שם דפרשת אחרי מות נאמרה בשמיני למילואים – הרי פרשת אחרי מות נאמרה לפני ס”פ שמיני ופ’ תזריע (כי רק „שחונה פרשיות נאמרו ביום” זה – גיטין שם). וראה לקמן ס”ג והערה 23.

(12) שמיני יא, א ואילך.

(13) ל’ הכתוב ס”פ שמיני יא, (מו).

(14) ובפרט שרק בפרשתנו מפורש „אחרי מות שני בני אהרן” משא”כ בפ’ שתיי יין שלא נזכר בפירוש הקשר למיתתם (ורק מובן הוא מהמשך הפרשה). וברש”י גיטין

„וידבר... אחרי מות... ואל יבוא...“¹⁵?

ב. סדר הפרשות – מלמעלה למטה

ניתן להסביר בפשטות, שפרשת אחרי מות, בכללותה, מופיעה רק לאחר „תורת הבהמה והעוף...“ שבפרשת שמיני ולאחר דיני הטומאה שבפרשות תזריע ומצורע, כי זהו סדר של מלמעלה למטה – בהמשך לפרשת שמיני:

תוכנו הכללי של החלק הראשון של פרשת אחרי הוא סדר העבודה של יום הכפורים, אשר מהותו כשמו – כפרה, „ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם...“¹⁶, „והיתה זאת... לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה“¹⁷.

ולכן מקדימה התורה את „תורת הבהמה והעוף...“ ואת דיני הטומאה שבפרשות תזריע ומצורע לפני פרשת אחרי:

בפרשות שעוד פרשת שמיני מדובר בעיקר על ענינים שבקדושה: תחלה על הציוויים הקשורים לבניית המשכן, להכנת בגדי הכהונה וכו', ולאחר מכן – פרשת הקרבנות שהקריבו במשכן ובמקדש וסדרם של ימי המילואים, עד לסיומם – היום השמיני למילואים,

לאחר מכן מופיעות הלכות הקשורות לעניני העולם, שיש בהם תערובת של טוב ורע, וזקוקים לתורה אור“ המביאה לידי „להבדיל בין הטמא ובין הטהור...“¹⁸ – התורה מאירה את דרכו של האדם ומזהירה

שם (ריש ע"ב) ד"ה ופרשת שתיי יין לא הוכיר אודות מיתת בני אורון (כמו שהוכיר שם לפני"ו (סע"א) בד"ה ופרשת אחרי מות).

ולהעיר, דפרשת אחרי מות נמנה שם לפני פרשת שתיי יין. אבל ראה תוד"ה ופרשת אחרי מות שם. פי' מהר"א אבותב על הרמב"ן ריש פרשתנו.

15) כקושיית הרמב"ן כאן. וראה לקמן הערה 29.

16) פרשתנו טז, ל.

17) שם, לד.

18) לשון הכתוב ס"פ שמיני.

אותו מפני הדברים הבלתי רצויים שבעולם. בכך יובן גם הדיוק בלשון חז"ל¹⁹ לגבי הדינים שבפרשות תזריע ומצורע – „כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף“ – שהרי, לכאורה:

כיצד ייתכן לומר, שרק בפרשות תזריע ומצורע נתפרשה „תורתו“ של האדם? הרי יש הוראות והלכות רבות בקשר להתנהגות האדם, המופיעות לפני כן, ובמיוחד: עשרת הדברות, פרשה ששמה משפטים ועוד.

אלא, ההסבר לכך הוא: החידוש והפירוט – פירושה – של התורה (הוראה)²⁰ הוא²¹ להבדיל בין הטמא ובין הטהור...“ ולכן פירושה של „תורתו“ של האדם – הוראות התורה, שלא לגבי התנהגות האדם באופן כללי, אלא לגבי עניני הטומאה²² הנוצרים מגוף האדם עצמו (יולדת, צרעת, זב וכדומה), אשר התורה מורה אותנו, מלמדים את האדם כיצד „להבדיל“ בענינים שבו עצמו – ביצירתו.

ולכן מופיעה הפרשה העוסקת בעבודת יום הכפורים רק לאחר „תורת בהמה חיה ועוף“ ולאחר „תורתו“ של אדם – כי המהות של יום הכפורים קשורה בעיקר דוקא לאחר דינים אלו:

ולאחר שהתורה מציינת ליהודי את ההוראות הקשורות לעיסוקיו בעניני העולם, אשר בהם עליו להישמר מפני דברים בלתי רצויים – „להבדיל בין הטמא ובין הטהור“ – מבהירה התורה, שכיון שיתכן שיהודי ייכשל ח"ו בדברים בלתי רצויים שבעולם, אל לו להתייאש ח"ו, אלא

19) פרש"י ר"פ תזריע, מויק"ר שם (פי"ד, א בסופו) – נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 77 ואילך.

20) ראה פרש"י (פשש"מ) ס"פ שמיני.

21) ראה תו"ח בראשית (ב, ב ואילך). אוה"ת שמיני (כרך א) ע' נו ואילך. ובב"מ. וראה אגה"ק סכ"ו (קמד, ב).

22) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א (ע' כב), „הטעם .. שעיקר הבידור וההבדלה הוא בטהורות“.

הכפורים, שהכניסה „אל הקודש” אסורה „בכל עת” ומותרת רק ביום הכפורים²⁹ – וענין יום הכפורים צריך להופיע, כדלעיל, דוקא במקום זה בתורה.

ד. החטא – רצוא ללא שוב

ויש לומר, שההסבר לכך היא: ידוע, שחטאים של שני בני אהרן לא היה חסוֹשֵׁלוֹם חטא במובנו הפשוט³⁰, אלא, כפי שמבאר בהרחבה בעל „אור החיים”³¹, „חטאים” היה בכך, שהם אפשרו לדבקותם הגדולה בקדוש־ברוך־הוא להביאם לידי כלות הנפש בפועל – „בקרבכם לפני ה' (עד אשר) וימותו”.

וזה נחשב אצלם לחטא³², כי אמנם יהודי צריך תמיד להשתוקק לכך שעבודתו תקרבהו להתפשטות הגשמיות³³, אך למרות זאת נדרש ממנו, שכאשר הוא מגיע לכלות הנפש, „רצוא”, יגיע לידי „שוב” – אל לו לצאת מן העולם, אלא לחזור ולבצע את עבודת הנשמה בגוף בעולם הזה, כמאמר חז”ל³⁴, „על כרחך אתה חי”, וליישם את הכוונה העליונה של „דירה בתחתונים”³⁵, להפוך את העולם עצמו לדירה לו יתברך. יש שני גורמים (הפכיים)³⁶ המביאים את

עליו לדעת שישנו „אחת בשנה”, אשר „יכפר עליכם לטהר אתכם”.

ג. „ואל יבוא...” – מדוע לא „אחרי מותם מיד”?

אך אין זה הסבר מספיק לכך שהתורה מעכבת את הציווי „ואל יבוא בכל עת אל הקודש” עד לפרשת אחרי מות, כי אמנם יום הכפורים קשור ל„תורת בהמה חיה ועוף” ול„תורתו של אדם”, אך בכל זאת הציווי „ואל יבוא בכל עת אל הקודש” – „שלא ימות כדרך שמתו בניו” – הוא ענין שצריך היה להזהיר עליו, לכאורה, מיד לאחר „שמתו בניו”.

אף אם נאמר שהציווי „ואל יבוא...” אכן נאמר „אחרי מותם מיד”²³ ורק נכתב בתורה כאן, שלא לפי סדר אמירתו²⁴, ואין מוקדם ומאוחר בתורה²⁵,

בכל זאת, לפי הידוע שכל פרט בתורה הוא מדוייק²⁶, סביר לומר, שהתורה קבעה את הציווי „ואל יבוא...” רק כאן, משום שההכרח באזהרה זו עצמה²⁷, להיפך מהתנהגות שני בני אהרן, מתעורר בעיקר לאחר הפרשיות של „תורת בהמה חיה ועוף” ו„תורתו של אדם”²⁸,

ולא רק משום שציווי זה קשור ליום

(29) פרש”י פרשתנו טו, ג. וראה פרש”י שם, ב (ומדרשו). וראה מפרשי רש”י.
 (30) כמובן מפרש”י (פשוט”מ), שלאחרי מותם אמר משה שהם קרובים לה' יותר ממשו ואהרן ועליהם דוקא נאמר בקרובי אקדש (שמיני יד, ג).
 (31) ריש פרשתנו. וראה ד”ה כתוב באוה”ח – במאמרי אדה”ו אתהלך לאוניא (ע' לג). ד”ה וכל הלבבות באוה”ת פרשתנו (כרך ב) ע' תקלה ואילך. ד”ה אחרי מות תרמ”ט. לקו”ש [המתורגם] ח”ג ע' 248 ואילך. ובכ”מ – וראה בארוכה לקו”ש ח”ב ע' 98 ואילך.
 (32) משא”כ בסתם בנ”א – שהרי עדיין לא נצטוו „יין ושכר אל תשת”.

(33) ראה שו”ע אדה”ו חאו”ח ר”ס צה. הל' ת”ת פ”ד ס”ה. וש”נ.
 (34) אבות ספ”ד. וראה תניא ספ”ג.
 (35) תנחומא לקמן טז. ועוד. תניא רפ”ז.
 (36) בהבא לקמן – להעיר מהמשך תרס”ו בתחלתו. שה”מ תרצ”ט ע' 4. שה”מ השי”ת ע' 5.

(23) ל' הרמב”ן כאן – אלא שכוונתו ב„מיד” היא למחרתו (כנ”ל הערה 5. ולהעיר מתוס' שבהערה 14), אבל בגיטין שם מפורש שנאמרה באותו היום. וראה הערה 11.
 (24) ראה רמב”ן כאן. וראה הערה 29.
 (25) פסחים ו, ב. ובכ”מ. פרש”י (בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. שמות ד, כ. ועוד).
 (26) שלכן יש טעם בכ”מ שנאמר בתורה באופן שאין מוקדם ומאוחר (ראה של”ח חלק תושבע”פ (תב, ב). ועוד).
 (27) ולהעיר, דוה שפרשת אחרי מות נאמרה ביום שמיני למילואים ה' (לא מצד ענין יום הכפורים, כ”א) רק בשביל האזהרה ד„אל יבוא בכל עת גו” (ראה פרש”י גיטין שם ד”ה ופרשת אחרי מות).

(28) משא”כ לפי הרמב”ן (ד.הקדים הכתוב האזהרות שהזהיר את ישראל שלא ימותו .. בטמאם את משכני .. ואח”כ כתב אזהרת היחיד”. ועד”ו הוא בראב”ע ריש פרשתנו. וראה פתיחת הרמב”ן לספר ויקרא ושם שמיני יא, א) – בנוגע הקשר תונני בין ר”פ אחרי לפרשיות שלפנ”ו.

„התפשטות” מן הגוף והתעלות לרוחניות צרופה, ועל ידי כך ברצונו להגיע לאמיתותה של התורה.

ליהודי כזה מבהירים, שאדרבה: כדי להגיע לאמיתותה של התורה צריך לימוד התורה להיעשות דוקא באופן של „שוב”, נשמה בגוף, יש ללמוד תורה באופן שגם השכל האנושי⁴⁰, של נפשו הטבעית, תקבל את הענין, עד אשר התורה נעשית „ערוכה”⁴¹ ברמ"ח איברים – שלו –

כי התורה לא בשמים היא, ואדרבה, היא ניתנה דוקא למטה⁴², עד אשר ה„עליונים” שואלים אודות פסק הדין של בית דין של מטה⁴³ – כי התורה נמצאת דוקא למטה.

וזאת לא רק לגבי פסק דין של תורת הנגלה, אשר מובן בפשטות שעיך ענינה הוא דוקא למטה, שהרי בעולמות העליונים אינו מתאים לימוד בעניני העולם הזה⁴⁴, ולכן הכרחי, כביכול, לרדת למטה כדי לדעת את ההלכה,

אלא אפילו לגבי רזין דאורייתא⁴⁵, הנלמדים גם במתיבתא דרקייע, ואדרבה – לכאורה באופן נעלה יותר מכפי שהם נלמדים למטה – גם בענינים אלו באים ה„עליונים” לשמוע כיצד הם נלמדים כאן למטה.

כפי שמובן מההסבר המובא בלקוטי תורה⁴⁶ על דברי חז"ל⁴⁷ „קא מיפלגי (=נחלקו) במתיבתא דרקייעא .. ספק

היהודי לידי „רצוא”, ללא „שוב” – להתנתק לגמרי מן הגשמיות:

(א) תחושת ההתפעלות מאלקות, ובלשון ה„אור החיים”³⁷, „נעימות עריבות .. מתיקות” להיות דבק בקדוש-ברוך-הוא המביאה את האדם לעשות ככל יכולתו כדי להגיע לדבקות, בהשקיעו את כל כחו בעבודה של „בקרבתם לפני ה'” עד לאופן של „וימתו” – כלות הנפש.

(ב) ומן הצד השני – כאשר האדם חש בנחיתותו של העולם הזה, ומגיע לידי בריחה בכל כחו מעיסוק בדברים גשמיים העלולים להרחיקו מן הקדושה, עד אשר „בריחתו” מובילה אותו לידי „התנתקות” מוחלטת³⁸ מגשמיות העולם, רצוא ללא שוב.

ה. עבודת יושבי אהל ובעלי

עסק

באופן כללי, קשורים שני האופנים המביאים לידי „רצוא”, שהוכרו לעיל, לשני סוגים של יהודים – יושבי אהל ובעלי עסק: אצל יושב אהל, המתמסר לחלוטין ללימוד התורה, ואינו מתעסק בעניני פרנסה וכדומה, אין צורך לחוש כל כך ל„בריחתו” מנחיתות העולם הזה, שהרי הוא שרוי מלכתחלה בעולם התורה.

אצלו יש לדאוג בעיקר לכך שלא יחשוב³⁹ שהעבודה הרוחנית באופן של „רצוא” נדרשת מן התורה בקיצוניות מוחלטת: שמשום שהתורה נעלית מן העולם, אי אפשר להגיע לאמיתותה אלא על ידי התרוממות מוחלטת למעלה. ואשר לכך, כפי שעלולה להיות מחשבתו, עליו להגיע למצב מוחלט של „רצוא” –

(37) ריש פרשתנו.

(38) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ג. ח' פרקים פ"ד.

(39) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 7 ואילך (בביאור מחז"ל (שהש"ר פ"א, יב (ב)), „שינה של עצרת עריבה”).

(40) ראה סה"מ הש"ת ע' 112. ועוד.

(41) עירובין נד, רע"א. וראה גם תניא פל"ז (מו, א).

(42) ב"מ נט, ב (וראה תוס' שם סד"ה לא בשמים). וראה שבת פט, א: נתתי לארץ.

(43) כמחז"ל בנוגע קביעות יום ר"ה (ירושלמי ר"ה פ"א ח"ג. דב"ר פ"ב, יד). ועוד. וראה אגה"ק סכ"ו (קמה, א). רד"ה ביום השני תרפ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב תסה, א). רד"ה היושבת בגנים השי"ת. ועוד.

(44) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך.

(45) ראה אגה"ק שם. לקו"ת שם. ועוד.

(46) תזרוע כד, ב ואילך (ובאוה"ת שם כרך ב ע' תקלה"ו). וראה גם סה"מ ח"צ"צ מצות טומאת מצרוע פ"ג. ועוד.

(47) ב"מ פו, א.

„יורו משפטיך ליעקב גו'“ –

כי מהותם של הכהנים היא, שעליהם להתרחק מעניני העולם, „הובדלו מדרכי העולם“⁵⁴, ולהתמסר לחלוטין לעבודת המקדש. ובדומה לכך קיימת דרגה של „כהונה“ אצל כל יהודי, גם אצל „ישראל“, כפי שפוסק הרמב"ם⁵⁵. שכל אחד אשר נדבה רוחו.. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו.. ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים.. הרי זה נתקדש קדש קדשים⁵⁶.. ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים“.

וסוג זה של יהודים מזהירים – „יין ושכר אל תשת“: „יין“ מורה על סודות התורה, נכנס יין יצא סוד⁵⁷ ו„שתיית יין“, שיש לו טעם, מצביעה על תענוג והנאה בהבנת רזי התורה. ועל כך נאמר הציווי: „יין ושכר – יין דרך שכרותו – אל תשת“, שענין ה„יין“ – התענוג וההתעמקות בסודות התורה – אסור לו להוביל למצב של „שכרות“, ביטול דעתו ומציאותו של האדם, רצוא ללא שוב⁵⁸.

נדב ואביהוא – „שתויי יין נכנסו למקדש“: אצלם היתה הדבקות ב„יין“ – רזין דאורייתא – באופן שהביא לידי ביטול המציאות, כלות הנפש ממש – בקרבתם לפני ה' וימותו.

ולכן, מיד לאחר מות שני בני אהרן באה

הקדוש־ברוך־הוא אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא, ואמרי מאן נוכח.. רבה בר נחמני“ – שהמחלוקת היתה בעיקר לגבי ענין של רזין דאורייתא, ואף־על־פי־כן „מאן נוכח.. רבה בר נחמני“, כי גם ההכרעה בענינים של רזין דאורייתא ניתנה ליהודי כפי שהוא נמצא כאן למטה, נשמה בגוף⁴⁸.

לעומת זאת, אצל בעלי עסק יש להדגיש את הצד השני: כיון שיהודי כזה שקוע בעניני העולם, הרי בודאי יטען – כיצד באפשרותו להתגבר על כל הנסיונות שבעולם הזה?

וכך הוא עלול להגיע למסקנה, שיש צורך בעבודה רוחנית של „רצוא“ לגמרי, שעליו להינתק לחלוטין מעיסוק בעניני העולם. ומבהירים לו, שהמטרה היא „שוב“, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁴⁹. וכיון שהקדוש־ברוך־הוא דורש זאת מיהודי, ו„איני מבקש.. אלא לפי כוחי“⁵⁰, הרי בודאי ניתנים לו לפני כן הכחות הדרושים להתגבר על כל הנסיונות.

1. האזהרה ל„כהנים“

וזהו ההבדל בין שני הציוויים שנאמרו כתוצאה ממות שני בני אהרן:

הציווי הראשון הוא ההוראה הנלמדת ממות שני בני אהרן לגבי יושבי אהל. שזהו הציווי⁵¹ „יין ושכר – יין דרך שכרותו – אל תשת“, האמור דוקא לכהנים [ואף הדין „שאסור שיכור בהוראה“⁵² הנלמד מפסוקים אלו, קשור לכהנים, שהרי עליהם נאמר⁵³

54) ל' הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג הי"ב (בנוגע לשבת לוי).

55) שם הי"ג.

56) להעיר ממחול' דהאמור לכל ישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים – ה"ו כה"ג (אגדת בראשית פ"ט ע"פ). בעל הטורים עה"פ יתרו יט, ו).

57) עירובין סה, סע"א. ובכ"מ.

58) ראה גם לקוטי לוי"צ אגרות־קודש (ע' שנה ואילך) בביאור מחול' (ל"ב עג, סע"ב), אחוי לך מתי מדבר כו' ודמו כמאן דתיבסמו" – דמתי מדבר (היפק ארץ נשבת) מורה על עבודה ב„תוקף הרצוא“, ולכן „דמו כמאן דמיבסמו“, כי „ריבוי שתיית יין“ הו"ע הרצוא. ע"ש.

וראה ג"כ בארוכה לקו"ש תכ"ז (ע' 267 ואילך. לקו"ש חל"א ע' 177 ואילך), בביאור מחול' (מגילה ז, ב) „איבסום (נשתכרו. רש"י) קם רבה שחטי לר"ז“.

48) ראה לקו"ש הי"ב ע' 68. וש"ג.

49) ראה סד"ה אני ה"א – במאמרי אדה"ז פרשיות ח"ב (ע' תרסב. תרסה). וראה הנסמן בהערה 38.

50) במדב"ר פ"ב, ג. ועוד.

51) שמיני י ט ובפרש"י עה"פ.

52) פרש"י שם, יא.

53) ברכה לג, י (והוא ברמב"ם שבהערה הבאה). וראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ב.

חשש להדרדרות רוחנית וכדומה – גם בהיותו במצב של „שוב“ הוא עסוק רק בתורה, ולפיכך אל לו להישאר ב„רצוא“ בלבד, „בקרבתם לפני ה' וימותו“.

אך כאשר מדובר על בעלי עסקים, המתמודדים עם נסיונות, וקיים חשש שיכשלו ח"ו, עשויה להתעורר מחשבה, שטוב יותר שישארו „בקרבתם לפני ה'“, „יבוא בכל עת אל הקודש“!

על כך נלמדת הוראה מיוחדת ממות שני בני אהרן בפרשת אחרי, שגם אצל בעלי עסקים אסור להיווצר מצב של „בקרבתם – וימותו“, „אל יבוא בכל עת אל הקודש“. אמנם, מענתם היא, שבהיותם עסוקים בעניני העולם, כיצד יוכלו להתגבר על הנסיונות? על כך התשובה היא, שההוראה לבעלי עסקים שיש צורך ב„שוב“, מופיעה רק בפרשת אחרי, לאחר „תורת בהמה...“ ו„תורתו“ של אדם:

„תורת בהמה וכו“ היא ההוראה ונתנית הכח של התורה ליהודי, שיוכל לזכך את העולם, כאמור לעיל בסעי' ב', הן „להבדיל“ בענינים שמחוצה לו, והן „להבדיל“ לגבי האדם עצמו. וכיון שההוראה באה לאחר תורה, שהתורה נותנת את הכח לזכך את העולם, אפשר לעמוד בנסיונות ואין לחשוש מן העולם, ואדרבה – היהודי הופך את העולם לדירה לה' יתברך. ואף אם נכשל ח"ו – הרי זה זמני בלבד, ובשעתא חדא ניתן לו הענין של יום הכפורים המביא את מעלת התשובה, ומקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו“⁶²,

וכך הוא הולך לבטח דרכו לקיים את תכלית הבריאה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים. (משיחות ש"פ אהז"ק תשכ"ח)

האזהרה ליהודים שהם בבחינת „כהנים“, כשני בני אהרן: „יין ושכר – יין דרך שכרותו – אל תשת“. כי גם את ה„יין“, רזין דאורייתא, נתנו כאן למטה דוקא לנשמות בגופים, כדלעיל.

ז. ההוראה לכל ישראל

לאחר מכן באה האזהרה לרוב ישראל⁵⁹, המתעסקים ב„דרכי העולם“ – ש„ואל יבוא בכל עת אל הקודש“.

אמנם, הציווי כפשוטו נאמר רק לאהרן, אך תוכנו מתאים לכל ישראל. כשם שעבודת יום הכפורים, הנעשית על ידי הכהן הגדול, שייכת לכלל ישראל, כאמור מספר פעמים⁶⁰, שבהכנסו „אל הקודש“, אהרן „לוקח“ עמו פנימה את כלל ישראל „אל הקודש“, ואדרבה: הענין העיקרי של יום הכפורים כפשוטו – כפרה „מכל חטאתם“ – שייך יותר ליהודים שבדרגות הנמוכות – וכך גם תוכנה של האזהרה „ואל יבוא בכל עת אל הקודש“ שייכת לכל יהודי:

כאשר מגיע יום הכפורים⁶¹, כאשר יהודי נזכר בכל הענינים השלימים שדבקו בו במשך השנה, אשר לשם כך הוא זקוק ליום הכפורים שיטהרו, וירוממהו „אל הקודש“, עשוי להתעורר בו רצון של „יבוא בכל עת אל הקודש“ – להתנתק לחלוטין מעניני העולם ולהמצא כל העת ב„קודש“.

על כך יש להזהיר אף לאחר שכבר ידועה ההוראה „יין ושכר אל תשת“. שהרי, ההוראה ליושב אהל „יין ושכר אל תשת“, שעליו להגיע למצב של „שוב“, מובנת, כי גם בדרגה של „שוב“ של יושב אהל אין

(59) דהרבה עשו כו' ישמעאל ועלתה בידם (ברכות לה, ב).

(60) לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 360 ועוד.

(61) או למצב עבודה דיוהכ"פ בשאר ימות השנה. ולהעיר דיוהכ"פ נקרא (ג"כ) ראש השנה. ויתירה מזה – פנימיות דר"ה (לקו"ת ר"ה נה, א).

(62) רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ד, ע"פ ברכות לד, ב.

הוספה

בשורת הגאולה

כג.

ע"פ האמור לעיל האָט מען אַרויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'דאַרף זיך גרייטן צו דער גאולה – שטייענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, און האַלטנדיק אָט אָט באַ דער גאולה.

. . . די עניני העולם עצמו און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות) זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון ברענגען די גאולה.

ויש לומר, אַז שטייענדיק בסוף זמן הגלות, סמוך צו דער גאולה – קומט אַרויס דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים במיוחד, און נאָכמער – אין דעם זמן האחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האָבן (רוב) אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים!) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – לעבן (רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט אַ מלכות של חסד, אָנהויבנדיק פון מדינה זו (וואו עס געפינען זיך רוב מנין ובנין פון אידן), וואָס איז מסייע אידן צו דערגרייכן אַ גאולה פנימית בעבודתם, ביז – אַז זיי זאָלן טאָן די עבודה וואָס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב²: והביאו את כל אחיכם גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט

---

(1) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

(2) ישע' סו, כ.

געוואָרן אין נאָך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז לאחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער אַרויסגיין ממדינה ההיא – איז זייער יחס איצטער איבערגעקערט געוואָרן, אַז זיי לאָזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאָזן אידן אַרויס פון דאָרט (אַן די הגבלות פון אַמאָל), ואדרבה – זיי זיינען נאָך מסייע די אידן צו פאַרן אין ארץ הקודש. מעין הכנה צו דער סיוע פון אוה"ע אַז אידן זאָלן אַרויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן – זיינען אויך דאָ ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אַליין טוען פעולות של טוב וחסד, וואָס איז נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו,³ אַלס צוגרייטונג צו ״והיתה לה׳ המלוכה״⁴ בגאולה האמיתית והשלימה,

ניט ווי ס'איז געווען אַמאָל, אַז דוקא עם ישראל (אע"פּ וואָס ״אתם המעט מכל העמים״⁵), האָט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האָבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האָבן זיך בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אָדער אין כובש זיין אַנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואָס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה – דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסודות עיקריים אין ישובו של עולם, ״לשבת יצרה״⁶:

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונגען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים – אַז די מדינה (וואָס איז מיוסד אויף צדקה וחסד, כידוע) האָט אויסגענוצט איר שטאַרקן כח צו אַרויסהעלפן און ראַטעווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה), אע"פּ וואָס

(3) ראה ב"ר רפ"ט.

(4) עובדי' בסופו.

(5) ואתחנן ז, ז.

(6) ישעי' מה, יח.

דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפואות. אַנשטאָט נוצן די אורונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאָט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליקלעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאָל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואַרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ו איז אויך ידוע אַז בימים האחרונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עדזשוקיישען (חינוך) פרעזידענט“, צוליב די פעולות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

. . . וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה איז, אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחתונים און ברענגען די גאולה, [כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן“]

(פאָר די בגדי כהונה), אַז די עננים הביאום⁸], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

די מסקנה פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבודה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה“, אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אַליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאַרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו“ בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט בהתוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כל" הספרים מלאים בדבר זה"), און תושב"ע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

(משיחות ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר תנש"א)

---

(8) ת"י עה"פ.

(9) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע לעבודת בני"י בהבאת הגאולה, והאופן בו צריכים להתכונן לגאולה – בעמדנו עכשיו ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, והנה הנה באה הגאולה.

. . . עניני העולם עצמו ואוה"ע עצמם (גם בזמן הגלות) מסייעים (באמת) לעבודה דהבאת הגאולה.

ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך להגאולה – בא הסיוע בגלוי יותר.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד, ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים האחרונים ממש:

בדורות שלפני זה גרו (רוב) בנ"י במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים¹) לעבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – גרים (רוב) בנ"י במדינות שבהן מושלת מלכות של חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבנ"י), שמסייעת לבנ"י להגיע לגאולה פנימית בעבודתם, עד – שיעשו את העבודה שתביא את הגאולה כפשוטה, ואז המלכות (של חסד) גם תסייע לבנ"י לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב²: והביאו את כל אחיכם גו').

ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבנ"י התפשט במדינות נוספות, עד גם במדינה ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות בנ"י בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים לבנ"י לקיים תומ"צ, ומתירים לבנ"י לצאת משם (ללא ההגבלות שהיו בעבר), ואדרבה – הם אף מסייעים לבנ"י לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה להסיוע דאוה"ע שבנ"י יצאו מהגלות וילכו לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף על הסיוע הישר דאוה"ע לבנ"י – ישנם גם ענינים שבהם רואים איך שאוה"ע בעצמם עושים פעולות של טוב וחסד, שדבר זה מגלה עוד יותר שיש בעה"ב לבירה זו³, כהכנה ל"הוהיתה לה' המלוכה"⁴ בגאולה האמיתית והשלימה,

לא כפי שהי' בעבר, שדוקא עם ישראל (אע"פ ש"אתם המעט מכל העמים"⁵), השלים בפועל את הכוונה דדירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות אוה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני', והתעסקו בעיקר בתועלת עצמן, או בכיבוש מדינות אחרות וכיו"ב.

מהענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש שבהם רואים איך

שהעולם ואוה"ע מכינים ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים בישובו של עולם, "לשבת יצרה"⁶:

ידוע ומפורסם (בכל הכתבי'עת) אודות המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוזק כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם (הרחק ממדינה זו), אע"פ שע"ז לא באה תועלת ישרה לתושבי מדינה זו:

מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש במטוסים לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מקור, עד מהיפך החיים.

ובזה רואים את הרחמנות דתושבי מדינה זו: כאשר הם שמעו וראו איך אנשים סובלים – הגם שאין הם קרוביהם, ואף פעם לא היתה להם שייכות עמם – התעוררה מדינה זו לסייע להם. בהתאם לשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו לבקשת עזרה.

עד"ז ידוע גם שבימים האחרונים יצא מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך הנוער. בהתאם לכך שבתחילת נשיאותו הכריז ששאיפתו היא להזכר כ"עדזשוקיישען (חינוך) פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

. . . וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים שקורים בהשגחה פרטית מדי יום ביום, הן בנוגע להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך שהעולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא את הגאולה,

[כולל – זה שבשבוע האחרון מצאו בפינה נידחת בעולם אבנים

טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן”⁷ (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום⁸], והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף בצדקה, כנ"ל].

המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:

הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, לגלות את אלופו של עולם ב"גולה", כך שדור זה, הדור האחרון של הגלות, יהי' הדור הראשון של הגאולה.

והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים בעולם איך העולם בעצמו מסייע ומוביל לגאולה.

ופירוש הדבר בפשטות הוא – כנ"ל – שכאו"א מישראל צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז – בלימוד התורה בעניני גאולה, בתושב"כ (ש"כל" הספרים מלאים בדבר זה"), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגדוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

לעילוי נשמת

אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

איש אמת תם וישר מלאכתו מלאכת שמים

הרה"ח הרה"ת ר' **מנחם אהרן**

ב"ר **יוסף הכהן ע"ה**

ראדאל

אהוב לבריות וחביב לכל אדם

קיבל את כולם בסבר פנים יפות

אוהב שלום ורודף שלום

זכה להיות שליח כ"ק אדמו"ר מה"מ

מסר נפשו לעניני חנוך עטה"ק

קירב משפחות רבות לתורה ומצוות

נטע הכרת הבורא ע"י גילוי נפלאות הבורא

לתלמידים הרבה באהבה

זכה לגדל ולראות בנים ובני בנים

דור ישרים יבורך

עוסקים בתורה ומצוות בדרכי החסידות

ומהם שלוחי המלך

נפטר ביום שני לסדר וטיהרו הכהן

כ"ח ניסן ה'תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י משפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' אברהם יצחק ב"ר משה חיים ע"ה קארענבליט

נפטר ביום ח"י אדר ה'תנש"א

וזוגתו מרת פיגה ב"ר אהרן ע"ה קארענבליט

נפטרה ש"ק פ' שמיני, כ"ד ניסן ה'תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י משפחתם שיחיו

* * *

לעילוי נשמת

ר' יצחק אהרן ב"ר וואלף ע"ה ספיוואק

נפטר ביום כ"ו ניסן ה'תשמ"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י נכדו

הרה"ת ר' אהרן וואלף זוגתו מרת פולינה

ומשפחתם שיחיו ציקמאן

* * *

לעילוי נשמת

ר' פסח חיים ב"ר דוד ע"ה ניומאן

נפטר ביום ה' אייר ה'תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י יו"ח שיחיו

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>